

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1934

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

πιμένει πολὺ ο' αὐτὴν καὶ περισσότερο στὸ δυνατό καὶ ἄτυχο ἔρωτα τοῦ Ἀλέκου Πάρνη γιὰ τὴν Ἀσπασία Ψελλοῦ. Τὸν παρακολουθοῦμε τρελλὰ ἐρωτευμένο καὶ εὐτυχισμένο σύζυγο, ἔπειτα ἀπατημένο, χωρισμένο, δυστυχισμένο, στὸ τέλος ἀδιάφορο γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ ἀπασχολημένο μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς ἐπαναστάσεως, ἔτοιμο γιὰ τὶς πιὸ τολμηρὲς πραγματοποιήσεις Μεγάλῃ κίνηση, πολλὰ σχέδια, ἀρκετὰ πρόσωπα στὸ μυθιστόρημα αὐτό. Ὡστόσο τίποτα δὲ μᾶς παρουσεῖ, δὲ μᾶς ὑπομονώνει ὅπῃ τὴ γύρω κίνηση καὶ δὲ μᾶς ἀναγκάζει νὰ κάνουμε σκέψεις πού δὲν εἶχαν περάσει ἀπὸ τὸ μυαλό μας ἢ νὰ αἰστανθοῦμε νέες καὶ ἀγνωστες συγκινήσεις. Ὅλ' αὐτά, καὶ τὴν αἰσθηματικὴ ζωὴ τοῦ Ἀλέκου Πάρνη, καὶ τὴν πολιτικὴ σταδιοδρομία του, καὶ τὶς ἀποφάσεις του πού δείχνουν δυνατό ἄνθρωπο, ὅλα τὰ παρακολουθοῦμε μὲ ἀπάθεια καὶ πάντα στεκόμαστε στὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα. Τὸ «Σταυροδρόμι» εἶναι περισσότερο ἓνα μεγάλο ἀφήγημα παρά ψυχολογικὸ μυθιστόρημα. Καὶ στίς σελίδες του ὑπάρχει ἐπιφάνεια παρά βάθος, ἀφήγηση περυστατικῶν παρά ἐξήγηση γεγονότων. Ὁ κ. Πετσάλης δὲ θέλει νὰ κουράσῃ τὸν ἀναγνώστη του ἢ δὲ μπορεῖ νὰ φωτίσῃ τὸ σκοτάδι πού βρῖσκει κάθε φορὰ πού ἀποφασίζει ν' ἀνυζητήσῃ καὶ νὰ καθορίσῃ τὶς πραγματικὲς, τὶς βαθύτερες αἰτίες τῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἡρώων του; Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Κι' ἂν στὸ «Σταυροδρόμι» μᾶς σταματᾷ ἡ λυρική διάθεση, πού εἶναι, ὅπως ἐσημεῖωσα, πλουσιώτερη παρὰ στὸν «Προορισμὸ τῆς Μαρίας Πάρνη», μᾶς ξαφνιάζει ὥστόσο ἡ πρόχειρη ἐκτίμηση ἀποφάσεων καὶ πράξεων καὶ τὸ γρήγορο πέρας ἀπὸ συγκρούσεις πὺν θὰ κρατοῦσαν πολὺ περισσότερο ἄλλους πεζογράφους μὲ ὀξύτερη παρατηρητικότητά καὶ ζωηρότερη τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δέχονται τὰ πράγματα, ἀφοῦ τὰ κοιτάζουν ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὰς τους. Μ' ἀρέσει ὁ τόνος πού ἐπικρατεῖ σὲ ὅλο τὸ βιβλίον, ἓνας τόνος πού εἶναι ὁποτελεσματικὴ ψυχικὴ ἡρεμία καὶ πολιτισμοῦ, ὁ ἴδιος πού ὑπάρχει καὶ στὸ πρῶτο μυθιστόρημα τοῦ κ. Πετσάλη. Ἀλλ' ὁ τόνος αὐτός δὲ μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀναγνώστη. Κάνει μόνον συμπαθητικώτερη τὴν προσπάθεια εἰς νέου πεζογράφου, πού θέλει νὰ γράψῃ μυθιστόρημα μὲ θέμα τὴ ζωὴ τῶν μορφωμένων, τῶν ὁπωσδήποτε καλλιεργημένων καὶ πολιτισμένων ἀνθρώπων, — τῶν ἀστῶν πού δεκαετηρίδες ὁλόκληρες τοὺς ἀγνοοῦσαν οἱ μυθιστοριογράφοι μας.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Δ. Μ. Σάρρου : «*Εὐριπίδου : Βίος καὶ ἔργα, Ἰππόλυτος, Ἰφιγένεια ἢ ἐν Αὐλίδι καὶ ἢ ἐν Ταύροις, Ἀλκηστίς*»

Ὁ κ. Σάρρος μαζί μὲ τὸν κ. Λορεντζάτο εἶναι οἱ δύο καλύτεροι «ἀκαδημαῖκοι» — προσερχόμενοι, δηλαδή, ἀπὸ τὰ ἐκπαιδευτικὰ στελέχη, καὶ ὄχι λογοτέχναι ἢ ποιηταί — μεταφρασταὶ ἀρχαίων τραγωδιῶν. Καὶ οἱ δύο ἐργάζονται μὲ γνώση, μὲ εὐσυνειδησία, ἀλλὰ καὶ μὲ τέχνη,

καὶ μὲ μαστοριά, ἀκόμα καὶ μὲ οἷστο ποιητικόν. Πιὸ ὀξύ, πιὸ φανερό ὁ κ. Λορεντζάτος, πιὸ συγκρατημένο ὁ κ. Σάρρος.

Ὁ κ. Σάρρος μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι ἔκανε ἔργο τῆς ζωῆς του τὴν μετάφραση τῶν ἔργων τοῦ Εὐριπίδου, ἀφοῦ ἄρχισε νὰ τὰ μεταφράζῃ ἐδῶ καὶ σαράντα περίπου χρόνια — ἀπὸ τὸ 1898. Μετάφρασε, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ πού παρουσιάζει σήμερον, καὶ ἄλλα, τὴν «Μήδεια», τὴν «Ἑκάβη», πρόκειται δέ, καθὼς ἀναγγέλλει, νὰ τὰ μεταφράσῃ ἢ καὶ νὰ τὰ ἐκδόσῃ, ἂν τὰ ἔχει ἤδη μεταφρασμένα, ὅλα «σὲ δημοτικὸς στίχους, μὲ προλόγους καὶ σημειώματα κατὰ τόμους».

Ὁλόκληρος ὁ Εὐριπίδης μεταφρασμένος δὲν εἶναι παῖξε γέλασε. Ἀλλὰ τὸ βαρύτερο αὐτὸ ἔργο τὸ ἐλαφρύνει ἀσφαλῶς σημαντικὰ γιὰ τὸν κ. Σάρρο τὸ κέφι μὲ τὸ ὁποῖο φαίνεται πὺν κάνει τὴν ἐργασία του. Ἐνῶ ἐργάζεται μὲ ὅλη τὴν εὐσυνειδησία τοῦ σχολαστικοῦ, ἔχει συγχρόνως καὶ ὅλη τὴ ζέση τοῦ ποιητοῦ, καὶ χωρὶς ἡ μιὰ ἐνέργεια νὰ ζημιώνει τὴν ἄλλην. Δοκιμάζει μέτρα, ρυθμούς, προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ στὰ χορικά ἓνα εἶδος ἐλευθέρου στίχου ἀνάλογον — ἀνάλογον ὡς ἓνα σημεῖον — μὲ τὸν στίχον τὸν ἀρχαῖον, φτιάχνει σύνθετα εὐχεῖα καὶ καθόλου βιασμένα, δὲν διστάζει νὰ μεταχειρισθῇ — ὄχι στὰ διαλογικὰ μέρη, ὅπως ἄλλοι — τὸν δεκαπεντασύλλαβον.

Ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ παράγεται ἡ αἰσθητικὴ ἐντύπωση ἐκείνη πού προξενοῦν ἄλλα ἔργα πού τὰ διαβάζουμε στὸ πρωτότυπον καὶ πού δὲν ἀπέχουν ἀπὸ μᾶς τόσο ποῦ; Ὅχι βέβαια. Μὲ τὴν μετάφραση τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν γίνεται ὅτι καὶ μὲ τὴν παράστασή των. Πασπατεύουμε, ψάχνουμε, πειραματιζόμαστε, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θὰ κάνουμε ποτέ τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἓνα πειραματισμό. Ὁ βαθύτερος λυρικός παλμός, ὁ βαθύτερος δυναμισμὸς τῶν τραγικῶν, μᾶς διαφεύγει.

Καὶ τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ στὴν ἀνεπάρκεια τῶν δικῶν μας προσπαθειῶν, ἀλλὰ στὴν ἀπέραντη διανοητικὴν ἐκφροστικὴν μέσσην καὶ στὸ ὅτι αἰῶνες ὁλόκληροι μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Τέλειαι παιγμένα, μὲ χορὸν, μὲ μουσική, ὅπως, ἔξαφνα, στοὺς Δελφοὺς, μιὰ ἀρχαία τραγωδία μᾶς δίνει ἀσφαλῶς καὶ σήμερον ἀκόμα μιὰ βαθύτατη δόνηση. Τὸ σκέτο, ὅμως, διάβασμα, ὄχι. Στὸν Εὐριπίδην, ἰδιαιτέρως, ὑπάρχει πολλὴ θεατρικὴ δεξιότητι, πολὺ πάθος — μελοδραματικόν, παροξυσμένο — καὶ ὅλος ἐκεῖνος ὁ πολὺ τοπικός, ὁ πολὺ στενός, ὁ πολὺ οἰκογενειακὸς ἀέρας, πού σήμερον πιὰ ὄχι μόνον δὲ μᾶς λένε τίποτε, ἀλλὰ καὶ μᾶς στενοχωροῦν. Τὸ δράμα ἐνὸς ἡρώος τοῦ Δοστογιέφσκι μ' ἐνδιαφέρει ἀπείρως περισσότερο ἀπὸ τὸ δράμα τοῦ Ὀρέστη, τὸ σπανιώτατον, τὸ ἐπιβεβλημένο ἀπ' ἑξῶς, τὸ στηριγμένο ἐξ ὁλοκλήρου σὲ νόμους καὶ σὲ νοτιοτροπία πού γιὰ μᾶς οὔτε τὰ ἴχνη τους σώζονται πιὰ.

Τὰ χορικά τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, ὅσα ὑψώνονται στὴν καθαρὴ ποίηση, τὴν καθολικὴν, καὶ δὲν μένουν προσκολλημένα στὰ καθ' ἑκαστον γεγονότα, νὰ τί πρὸ πάντων, νὰ τί μόνον ἴσως, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, μᾶς συγκινεῖ.

καὶ σήμερα ἀκόμα — ἂν δὲ θέλουμε νὰ ξεγελιόμαστε καὶ νὰ λέμε ψέμματα — στὴν ἀρχαία τραγωδία. Στὰ χορικά τοῦ κ. Σάρρου σώζεται κάμποσο ἀπὸ τὸ λυρικό φτερούγισμα τοῦ Εὐριπίδη καὶ ἔχουν αὐτὰ, καθ' ἑαυτὰ — γιατίι δὲν ξέρουμε τί εἶναι ἀκουστικά τὸ πρωτότυπο — ἀρκετὴ μελωδία. Λιγώτερο μ' ἀρέσουν οἱ δεκαπεντασύλλαβοί του. Ἴσως γιατίι ὁ στίχος αὐτὸς ἔχει φθορεῖ πάρα πολὺ καὶ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ξαναύξη τὴν παρθενιά του.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Παύλου Λιασίδη: «Τὰ φειδώρα τῆς καρκίας μου»

Ἡ φιλολογία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων εἶναι ἐξαιρετικά φτωχή. Μονάχα ἡ Κρήτη κατώρθωσε ἀπὸ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ μεσαίωνα, μὲ τὴ θαυμασία ἀνθήση τοῦ χρητικοῦ θεάτρου, ἴσα μὲ σήμερα, νὰ μᾶς δώσει λογοτεχνικά ἔργα ἀξιόλογα, γραμμένα στὸ γλωσσικό της ἰδίωμα. Ἀπὸ τίς ἄλλες ἑλληνικὲς χώρες, ἂν ἐξαιρεθοῦν τὰ ἀνώνυμα δημοτικὰ τραγούδια, μερικὰ εὐζωνικά εὐθυμογραφήματα τῶν παλαιότερων σατυρικῶν περιοδικῶν, π. ὅ ἀποδίδουν δῆθεν τὰ θεσσαλικά καὶ ρουμελιώτικα ἰδιώματα, μερικὲς curiosités, ὅπως ἡ μετάφραση ἑνὸς ποιήματος τοῦ Ρισπέν, ἂν δὲν κάνω λάθος, στὸ γλωσσικό ἰδίωμα τῆς Εὐρυτανίας, ἀπὸ τὸν κ. Ζ. Παπαντωνίου, μιὰ μονόπρακτο κωμωδία τοῦ Γ. Παπούλια στὸ ἰδίωμα τῆς Θεσσαλονίκης ἢ μερικὰ ἠθογραφικά καὶ λαογραφικά διηγήματα ὅπου μόνον τὸ διαλογικὸ μέρος εἶναι ἰδιωματικὸ, ὅπως οἱ «Θρακικὲς ἠθογραφίαι» τοῦ κ. Π. Παπαχριστοδούλου καὶ οἱ «Ἀντίλαλοι ἀπ' τὸ χωριό μου» τοῦ κ. Κ. Μαρίνη, — ἔργα λογοτεχνικά ἀξιόλογα, ἀντιπροσωπευτικά τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων, δὲν ὑπάρχουν.

Ἡ κυπριακὴ διάλεκτος εἶχε τὴν τύχη νὰ μᾶς παραδοθῇ πολὺ νωρὶς σὲ κείμενα μεσαιωνικά, ὅπως οἱ Ἀσίτζες τῆς Κύπρου καὶ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὸ Χρονικό τοῦ Μαχαιρά, γραμμένα σὲ γνήσια κυπριακὴ διάλεκτο καὶ πολυτιμότητα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς κυπριακῆς διαλέκτου καὶ γενικώτερα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας. Λογοτεχνικά ὁμως ἔργα δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσει. Ὡστόσο, στὴν Κύπρο, ἀντίθετα πρὸς τὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα ὅπου τὸ λαϊκὸ τραγούδι κυκλοφοροῦσε συνήθως ἀνώνυμο, ἴσως ἀπὸ ἐπίδραση τῆς μακρόχρονης φραγκοκρατίας, ὑπῆρχαν πάντοτε διάφοροι γνωστοὶ ποιητάρηδες, εἶδος τροβαδούρων κυπριωτῶν, πού μαζί μὲ τὰ παλιά ἔπη τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου καὶ τῶν κυπριακῶν θρύλων, πού ἀπάγγελναν στίς συγκεντρώσεις τῶν πανηγυριῶν ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ραψωδοί, ἐξιστοροῦσαν μὲ αὐτοσχέδιους στίχους καὶ διάφορα ἄλλα πιὸ πρόσφατα συμβάντα ἀξιωματικῶν. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔπη αὐτὰ τῶν ποιητάρηδων ἔχουν ἐκδοθῇ, κι' ἔτσι ἔχουμε μιὰ σειρά ἀπὸ νεώτερα ἔπη, μικρῆς βέβαια ἀξίας, γραμμένα στὴν κυπριακὴ διάλεκτο.

Τὰ τελευταῖα χρόνια, ἡ κυπριακὴ ποίηση, ἀκολουθώντας τὸ δρόμο πού περνᾷ κάθε ποίηση

στὴν ἐξελικτικὴ της πορεία, ἔγινε προσωπικώτερη, ἐσωτερικώτερη, λυρική. Τέτοια μᾶς παρουσιάζεται στὸ ἔργο τοῦ Λιπέρτη μὲ τὰ γνωστά του «Κυπριακὰ τραγούδια» καὶ στὸ ἔργο τοῦ Παύλου Λιασίδη μὲ τὰ «Τραγούδια τοῦ νησιοῦ μου», πού βγῆκαν σ' ἄ 1928, καὶ τώρα μὲ τὰ «Φειδώρα τῆς καρκίας μου», πού ἐκδίδονται ἀπὸ τὸν κυπριακὸ σύλλογο «Ἀνόρθωση», μὲ ἐκτενὴ καὶ διαφωτιστικὸ πρόλογο τοῦ φιλόλογου κ. Κ. Προύση.

Μιὰ ἀπλὴ ματιὰ στὸ ἔργο τοῦ Π. Λιασίδη, ὅπως καὶ τοῦ Λιπέρτη, πείθει πὼς ἡ κυπριακὴ ποίηση δὲ βρίσκεται πιά στὰ χρόνια τῆς Ἀρσαφνοῦς, τῆς Ζωγγραφοῦς καὶ τῶν ἄλλων θρυλικῶν διαδόχων τῆς Παφίας Ἀφροδίτης. Ὁ ποιητὴς δὲν ἐμπνέεται πιά ἀπὸ τὴν παράδοση. Τὰ θέματα τῶν ποιημάτων του εἶναι σκέψεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἡ ἀγάπη, ἡ ζωὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ κάμπου, ἡ κοινωνικὴ σάτυρα. Ἀντίθετα πρὸς τὴν εὐσεβῆ καὶ ἡρεμὴ ποίηση τοῦ Λιπέρτη, ὁ Λιασίδης παρουσιάζει ἀνήσυχος, ἐπιτιμητὴς καὶ ἀρνητὴς τῶν θεσμῶν.

Ἀρκάτη, τάτιν τῆς χαρᾶς μὲν καρτερᾶς, λαλῶ σου, δίχως ὁ τοῖχος ὁ παλαιὸς κι' ὁ θεμελῖος χαλάσουν. Ἀμα ἀντάμα ἡ ἀντροπὴ κ' ἡ προκοπὴ ψωρκάσουν τότες κ' οἱ πόρτες ἐν ἀρκοῦν νὰ βκοῦν τῶφ φυλακῶν σου.

Εἶναι πολὺ φυσικὸ ὁ κυπριακὸς λαὸς, στὴ σημερινὴ ἀνήσυχη ἐποχὴ μας, νὰ μὴ ζῇ τόσο ἡρεμὸς καὶ ἀπρουβληματιστὸς, ὅπως στὰ χρόνια πού βασίλευαν στὸ νησί του οἱ φράγκοι «ρῆες» μὲ τίς θρυλικὲς τους «ρῆαινες». Καὶ εἶναι ἐπίσης πολὺ φυσικὸ, στὰ ἔργα τῶν σύγχρονων ποιητῶν τῆς Κύπρου, νὰ καθρεφτίζεται ἡ σύγχρονη πραγματικότητα καὶ οἱ σημερινὲς κατευθύνσεις τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ. Ἄν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν πὼς ὁ πολὺς κόσμος αἰσθάνεται βαθύτερα ὅτι εἶναι πλησιέστερο στὸ γλωσσικὸ του αἶσθημα, ἔργα σὰν τοῦ Λιπέρτη καὶ τοῦ Λιασίδη, πού στοὺς ἄλλους Ἕλληνες εἶναι μὲ δυσκολία καταληπτὰ, μποροῦν νὰ βροῦν βαθύτερη ἀπήχηση ἀνάμεσα σιτοῦς κατοίκους τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου.

Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

Λεωνίδα Ραζέλου : «Μωσαϊκά».

Ὁ κ. Λεωνίδας Ραζέλος τρέφει ἰδιαίτερη προτίμηση πρὸς τὰ λεγόμενα διηγηματικά ποιήματα, ἴσως γιατίι νομίζει ὅτι εἶναι τὰ πιὸ ποιητικὰ ἢ γιατίι μὲ τὴν διήγηση ἐκφράζεται ἄνευτέρω. Καὶ στὴ νέα του συλλογὴ κυριαρχοῦν τὰ ποιήματα αὐτά, ποιήματα στὰ ὅποια δίνει ὁ κ. Ραζέλος τὴν μορφή τῆς ἀφηγήσεως ὅχι μονάχα ὅταν πρόκειται γιὰ θρύλους — ὅποτε ἡ διήγηση, μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς, ἐπιβάλλεται — ἀλλὰ καὶ σ' ἐκεῖνα ἀκόμα ὅπου τὸ θέμα εἶναι πολὺ πιὸ ὑποκειμενικὸ, πιὸ λυρικό.

Τέτοιο ποίημα εἶναι λ. χ. «Ὁ μισεμός», πού θὰ μπορούσε ἀσφαλῶς νὰ γραφῇ ὅχι σὲ τύπο ἀφηγήσεως, ἀλλὰ πιὸ μαζεμένα, πιὸ συμπυκνωμένα, πιὸ ἄμεσα, ὅποτε εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ κέρδιζε πολὺ. Ὅπως θὰ κέρδιζε πολὺ καὶ ὅλη